

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

ПСИХОЛОГІЯ

Методичні вказівки до самостійної роботи
для здобувачів вищої освіти спеціальності 081 «Право»
усіх форм навчання

Обговорено і рекомендовано на
засіданні кафедри креативних
індустрій та соціальних
інновацій
Протокол № 2
Від « 14 » вересня 2020 р.

Чернігів 2020

Психологія. Методичні вказівки до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти спеціальності 081 «Право» усіх форм навчання / Укл.: Лещенко М.Є. – Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2020. – 27 с.

Укладач: Лещенко Марина Євгеніївна, старший викладач кафедри креативних індустрій та соціальних інновацій

Відповідальний за випуск: Поленкова Марина Володимирівна, завідувачка кафедри креативних індустрій та соціальних інновацій, к.екон.н., доцент

Рецензент: Чепурна Ганна Леонідівна, кандидат психологічних наук, на посаді доцента кафедри креативних індустрій та соціальних інновацій

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1 ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	5
2 РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	13
3 ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ.....	17
4 ПСИХОДІАГНОСТИЧНИЙ ПРАКТИКУМ	18
5 ДОДАТКИ.....	24
Додаток А – Контрольні завдання для самоперевірки	24

ВСТУП

Методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів вищої освіти підготовлені відповідно до програми курсу «Психологія», що розроблена для підготовки студентів за спеціальністю 081 «Право».

Самостійна робота студентів з дисципліни «Психологія» має важливе значення при підготовці фахівців з права, сприяє оволодінню майбутніми фахівцями знаннями, що можуть бути застосовані в різних контекстах роботи з різними категоріями клієнтів: особливості когнітивної, емоційної та поведінкової сфери.

Самостійна робота має характер пошуково-аналітичної і наукової роботи. Завдання, які виникають у студентів у процесі самостійної роботи, сприяють мисленню, формуванню умінь та навичок. Завдання для самостійної роботи поглиблюють та закріплюють знання та уміння, які студенти отримують на лекціях та практичних заняттях та спрямовані на те, щоб сформувані у майбутніх юристів психологічне мислення, уміння і навички розв'язувати практичні завдання, забезпечити активність і самостійне оволодіння теоретичними знаннями; сприяти усвідомленню здобувачами своїх особистісних якостей та рівня підготовки до майбутньої професійної діяльності.

Для належної підготовки здобувачам подаються методичні поради щодо опрацювання даної теми. Визначено питання для самоконтролю і самоперевірки знань. Пропонуються індивідуальні психологічні завдання, які спрямовані на розвиток вмінь та навичок застосовувати набуті теоретичні знання. Вказано рекомендовану основну та додаткову літературу.

Залежно від умов організації навчального процесу (денна, заочна, дистанційна форми навчання) та часу, визначеного в навчальних планах на практичні заняття з дисципліни, в кожному окремому випадку можуть бути відібрані також деякі із запропонованих завдань для самостійної роботи здобувачів, визначені процедури виконання цих завдань та оцінки результатів.

Таким чином, самостійна робота здобувачів полягає у:

- опрацюванні визначених тем за поданим орієнтовним змістом;
- виконанні завдань для індивідуальної роботи;
- самоперевірці засвоєння матеріалу за визначеними питаннями.

1 ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Психологія як наука. Основні напрями сучасної психології

Роль психологічних знань в життєдіяльності людини. Народна психологія. Життєва психологія. Релігійна психологія. Парапсихологія. Наукова психологія. Джерела народної і життєвої психології. Психологія як наука про виникнення, функціонування і розвиток психіки. Становлення предмету психології. Загальні завдання психології.

Психічні факти. Основні форми прояву психіки та їх взаємозв'язок. Загальні і конкретні поняття, які описують психічне в психології. Структура загальної психології. Психологія як система наук, що розвиваються.

Причинна зумовленість історичного розвитку психологічної науки. Класичні напрями психології. Біхевіоризм. Закони наочності. Роль підкріплення та вправлення у засвоєнні навичок тваринами. Біхевіоральна формула вивчення психічного. Зміст необіхевіоризму. Теорія оперантного наочності, її використання в теорії навчання, психотерапії, медицині.

Психодинамічний напрямок. Загальна характеристика психоаналізу З. Фрейда. Роль несвідомого в житті людини. Зв'язок структурної моделі людини з рівнями свідомості.

Виникнення теорії неофрейдизму. Індивідуальна теорія особистості А. Адлера, її сутність. Аналітична теорія К. Г. Юнга. Види архетипів. Способи входження в сферу несвідомого.

Гештальтпсихологія. Вихідні принципи дослідження психіки: цілісність, динамічність, прегнантність, ізоморфізм.

Гуманістична психологія. Теорія самоактуалізації особистості Маслоу. Ієрархія потреб. Психологічна характеристика самоактуалізованих особистостей.

Вітчизняні теорії та концепції психіки. Культурно-історична теорія розвитку психіки людини Л. С. Виготського. Основні закони розвитку особистості: розвиток і будова вищих психічних функцій, відношення між вищими психологічними функціями, що виникли із колективних соціальних форм поведінки. Закон переходу функцій із зовнішнього у внутрішній план. Теорія діяльності О. М. Леонтьєва. Внесок С. Л. Рубінштейна, Б. Г. Ананьєва, Г. С. Костюка у теорію розвитку психології.

Завдання для самостійної роботи

1. Опишіть історію розвитку предмета психології.
2. Зазначте основні джерела життєвої психології.
3. Які підходи у вивченні психічного найпродуктивніші?
4. У чому полягає суть законів психіки?
5. Охарактеризуйте проблеми, які розв'язує психологія.
6. Порівняйте уявлення про предмет психології у біхевіоризмі і гештальтпсихології.

7. Розкрийте основні відмінності у поглядах на психіку у З. Фрейда та К. Г Юнга.
8. Обґрунтуйте основні положення теорії особистості в гуманістичній психології.
9. Охарактеризуйте основні проблеми, які на сучасному етапі досліджують українські психологи.

Література

[2, 3, 10, 11, 12; 6, 7, 18, 19, 20, 28, 29, 34, 39, 45, 63, 64, 71, 74, 75, 79]

Контрольні питання

1. Дайте визначення поняття психологія?
2. Скільки етапів розвитку пройшла психологія?
3. З якими науками пов'язана психологія?
4. Що є предметом вивчення психології?
5. Сутність психоаналітичного напрямку.
6. Визначте сутність когнітивістського напрямку.
7. Охарактеризуйте сутність біхевіорального напрямку.
8. В чому полягає сутність гуманістичного напрямку?
9. Що таке оперантне наочіння?
10. Що таке психіка?

Тема 2. Природно-наукові основи психіки. Розвиток психіки і свідомості

Природно-наукові основи психології. Психіка як об'єкт психології. Функції психіки. Перша і друга сигнальні системи психічного відображення. Мозок і психіка. Рефлекторний характер психіки. Виникнення психіки як результат еволюції нервової системи. Умови розвитку психіки.

Розвиток психіки у філогенезі. Особливості і форми прояву психіки в поведінці. Спілкування і «мова» тварин.

Умови переходу до вищої форми відображення – людської відомості. Роль праці і спілкування у виникненні свідомості. Сутність відмінностей психіки тварин і людини. Свідомість і мова. Свідомість і несвідоме. Система і рівні основних форм відображення.

Будова нервової системи. Основні процеси і закони вищої нервової діяльності. Іррадіація, концентрація і взаємна індукція нервових процесів збудження і гальмування. Умовні і безумовні рефлекси. Рефлекторна дуга. Рефлекторне кільце.

Завдання для самостійної роботи

1. Охарактеризуйте розвиток психіки у філогенезі.
2. Розкрийте особливості і форми прояву психіки в поведінці та діяльності.
3. Зробіть порівняння психіки людини і тварини.
4. Дайте визначення свідомості і активності.

Література

[2, 3, 10, 11, 12; 3, 17, 18, 37, 40, 42, 45, 46, 51, 52, 57, 62, 78, 79, 80]

Контрольні питання

1. Що таке свідомість?
2. Назвіть функції психіки.
3. Як співвідносяться поняття мозок і психіка?
4. Що таке нервова система?
5. Що називається нервовою діяльністю?
6. Як проявляється психіка у поведінці?
7. Що таке активність?
8. Що називається умовним рефлексом?
9. Що називається безумовним рефлексом?

Тема 3. Психологія пізнавальних процесів

Поняття про увагу. Фізіологічні основи уваги. Механізми мозкової діяльності, що забезпечують зосередження на об'єкті. Домінанта (О. О. Ухтомський). Орієнтована діяльність і увага. Характеристики уваги. Види уваги: мимовільна, довільна. Взаємозв'язок якостей уваги і властивостей нервової системи. Умови привертання уваги. Підтримка уваги в процесі трудової діяльності. Методи вивчення уваги. Розвиток і виховання уваги.

Поняття про відчуття. Рефлекторна природа відчуттів. Рецептори й аналізатори. Класифікація відчуттів. Види відчуттів. Загальні властивості відчуттів. Поріг чутливості і його вимірювання. Удосконалювання відчуттів. Компенсаторний ефект.

Поняття про сприймання. Сприймання як перцептивна діяльність суб'єкта. Характеристика сприймання. Залежність сприймання від попереднього досвіду і характеру діяльності. Фігура і фон сприймання. Сприймання простору і часу. Удосконалення сприймання. Спостереження як цілеспрямоване сприймання. Адаптація і сенсibiliзація як дві основні форми зміни чутливості.

Поняття про пам'ять. Фізіологічні основи пам'яті. Види пам'яті. Генетична і прижиттєва пам'ять. Класифікація пам'яті. Процеси пам'яті. Запам'ятовування: мимовільне й довільне, механічне й логічне. Відтворення. Забування.

Поняття про мислення. Мислення і почуттєве пізнання. Операції мислення. Форми мислення. Класифікація видів мислення. Індивідуальні особливості мислення. Мислення і мова. Мислення як процес рішення задач. Етапи рішення задачі і розумові дії. Способи активізації розумової діяльності людини.

Поняття про уяву. Випереджаюче відображення в процесі уяви. Види уяви. Фантазія, мрійливість. Фізіологічні основи уяви. Способи і прийоми створення нових образів. Уява і творчість. Розвиток уяви.

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрийте умови привертання уваги.
2. Особливості підтримки уваги в процесі трудової діяльності.
3. Визначте методи вивчення уваги.
4. В чому полягає залежність сприймання від попереднього досвіду і характеру діяльності.
5. Особливості сприймання простору і часу.
6. Охарактеризуйте порушення пам'яті.
7. Опишіть когнітивні процеси пов'язані з пам'яттю.
8. Розкрийте умови підвищення ефективності пам'яті.
9. Як співвідносяться поняття мислення і мова?
10. В чому полягає природа і структура інтелекту?
11. Що таке інсайт? Як він виникає?

Література:

[2, 3, 10, 11, 12; 2, 13, 14, 15, 17, 24, 29, 30, 40, 42, 46, 52, 69, 72, 75, 76, 79, 80]

Контрольні питання

1. Що таке увага?
2. Назвіть види уваги.
3. Що таке відчуття?
4. Назвіть види відчуттів.
5. Назвіть властивості відчуттів.
6. Назвіть характеристики уваги.
7. Що називається сприйманням?
8. Назвіть характеристики сприймання.
9. Дайте визначення поняття мислення.
10. Назвіть види мислення.
11. Назвіть операції мислення.
12. Охарактеризуйте форми мислення.
13. Що називається пам'яттю?
14. Назвіть види пам'яті.
15. Назвіть процеси пам'яті.
16. Дайте визначення поняття увага.

Тема 4. Особистість: психологічна характеристика та структура

Поняття про особистість у психології. Співвідношення понять «людина», «індивід», «особистість», «індивідуальність». Структура особистості. Біологічні і соціальні умови психічного розвитку індивіда. Спрямованість особистості. Потреби як джерело активності особистості. Мотиви. Види мотивів. Потреби і схильності. Інтереси. Переконавання і світогляд. Установка особистості.

Самосвідомість особистості. Образ «Я» як установка особистості. Самооцінка і її роль у становленні самосвідомості особистості. Рівень домагань.

Психологічний захист особистості. Розвиток самосвідомості в онтогенезі. Формування особистості. Рушійні сили розвитку особистості.

Формування особистості як процес і результат її розвитку. Формування особистості як цілеспрямоване виховання.

Завдання для самостійної роботи

1. Установки особистості, їх вплив на життєдіяльність.
2. Що спільного і відмінного між філогенезом психіки та онтогенезом особистості?
3. Як співвідносяться соціальне та біологічне в розвитку особистості?
4. Чому особистість виступає суб'єктом та об'єктом міжособистісних відносин?

Література:

[2, 3, 10, 11, 12; 1, 3-6, 10-12, 19, 23, 26, 27, 36, 44, 47, 48, 52, 54, 55, 57, 61]

Контрольні питання

1. Дайте визначення поняття особистість.
2. Визначення поняття людина.
3. Сутність поняття індивід.
4. Що таке індивідуальність?
5. Що таке установки?
6. Назвіть рушійні сили розвитку особистості.
7. Що таке самосвідомість?
8. Що таке потреба?
9. Що називається мотивом?
10. Що таке спрямованість?

Тема 5. Психологія темпераменту, характеру та здібностей

Поняття про темперамент. Теорії темпераменту. Психологічні особливості та фізіологічна основа темпераменту. Тип вищої нервової діяльності і темперамент. Психологічні властивості темпераменту: сензитивність, реактивність, активність, співвідношення активності і реактивності; темп реакції, емоційна збудливість, екстра-, інтровертованість, ригідність-пластичність, тривожність, товариськість, опірність. Психологічна характеристика типів темпераменту.

Поняття про характер. Темперамент і характер. Характер і індивідуальність людини. Психологічна структура характеру. Типології характеру. Акцентуації характеру. Формування характеру. Характер і обставини.

Поняття про здібності. Задатки і здібності. Здібності і діяльність. Види здібностей. Загальні і соціальні здібності. Рівні розвитку здібностей. Обдарованість. Талант. Геніальність.

Умови розвитку здібностей: активність, навчання і виховання.

Методи визначення здібностей. Формування здібностей. Роль інтересів і схильностей у формуванні здібностей. Загальні і спеціальні здібності.

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрийте умови формування характеру.
2. Визначте акцентуації характеру.
3. Охарактеризуйте рівні розвитку здібностей.
4. Опишіть умови розвитку здібностей.

Література

[2, 3, 5-8, 10, 11, 12; 13, 17, 31, 33, 36, 52, 54, 58, 59]

Контрольні питання

1. Дайте визначення поняття темперамент.
2. Дайте визначення поняття характер.
3. Назвіть типи темпераменту.
4. Що таке тип вищої нервової діяльності?
5. На якій теорії ґрунтується теорія темпераменту?
6. В чому сутність гуморальної теорії темпераменту?
7. Дайте визначення поняття здібності.
8. Що називається задатками?
9. Назвіть види здібностей.
10. Назвіть умови розвитку здібностей.
11. Назвіть властивості темпераменту.
12. Що називається акцентуацією характеру?
13. Як співвідносяться поняття здібності і діяльність?

Тема 6. Психологія емоцій та волі

Загальна характеристика емоційної сфери людини. Поняття про почуття. Функції почуттів. Фізіологічні основи почуттів. Емоції і почуття. Основні якості почуттів. Форми переживання емоційних станів і почуттів: настроїв, чуттєвий тон, почуття (вищі), афекти, пристрасті, стреси. Критерії класифікації почуттів: за структурою, за забарвленням, за ступенем активності, за соціальною наповненістю. Вищі почуття. Їх класифікація та характеристика. Емоційні властивості особистості. Виховання і розвиток почуттів.

Поняття про волю та вольовий вчинок. Зв'язок волі з спонукальною та інтелектуальною сферою особистості. Структура вольового акту: постановка мети; переживання колізій у мотивах (цілях); прийняття рішення; вольовий вчинок. Типи рішучості за В. Джеймсом. Функції волі. Складові вольової діяльності. Вольові процеси. Вольові стани. Вольові якості.

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрийте визначальні фактори емоцій.
2. Визначте сутність стресу та його ознаки.

3. Опишіть функції волі.
4. Охарактеризуйте вольові якості особистості.

Література

[2, 3, 5-8, 10, 11, 12; 13, 16, 17, 23, 25, 50, 52]

Контрольні питання

1. Що називається емоцією?
2. Дайте визначення поняття почуття.
3. Дайте визначення поняття воля.
4. Назвіть функції почуттів.
5. Назвіть види почуттів.
6. Назвіть види емоцій.
7. Назвіть функції волі.
8. Назвіть якості почуттів.
9. Що таке афект?
10. Що таке пристрасть?
11. Назвіть структуру вольового акту.
12. Назвіть вольові якості особистості.

Тема 7. Діяльність і спілкування

Поняття «активності» і «діяльності». Роль діяльності в становленні особистості людини. Структура діяльності людини: ціль, мотиви, дії. Усвідомлена мета як необхідний принцип діяльності.

Діяльність і імпульсивна поведінка. Зовнішня (фізична) і внутрішня (психічна) діяльність.

Дія як процес, спрямований на досягнення поставленої мети. Дія і рух. Операція. Види дій та операцій. Інтеріоризація і екстеріоризація дій.

Освоєння діяльності. Навички й уміння. Етапи і фактори продуктивності формування навички. Взаємодія навичок. Уміння як використання знань і навичок для досягнення мети діяльності. Звички як дія, виконання якої стало потребою. Шляхи формування звичок. Формування діяльності. Основні види діяльності (праця, навчання, гра) і їх психологічна характеристика.

Поняття «спілкування». Комунікація. Функції спілкування. Зміст, цілі та засоби спілкування. Вербальна і невербальна комунікації. Взаємозв'язок спілкування і діяльності. Структура спілкування.

Завдання для самостійної роботи

1. Назвіть основні функції спілкування?
2. У чому полягає сутність понять емпатія та рефлексія?
3. Якою є структура спілкування?
4. Визначте основні положення психологічної теорії діяльності.
5. Розкрийте психологічну характеристику основних видів діяльності.
6. Розкрийте поняття про провідну діяльність.

Література

[2, 3, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12; 10, 13, 17, 27, 30, 32, 38, 41, 52, 53, 61]

Контрольні питання

1. Дайте визначення поняття активність.
2. Що є джерелом активності людини?
3. Дайте визначення поняття діяльність.
4. Назвіть структуру діяльності.
5. Назвіть види операцій.
6. Що таке навичка?
7. Що називається умінням?
8. Назвіть основні види діяльності?
9. Що таке спілкування?
10. Назвіть функції спілкування.
11. Що таке комунікація?
12. Назвіть основні способи передачі інформації.
13. Назвіть структуру спілкування.
14. Назвіть види спілкування.
15. Що таке емпатія?
16. Що називається провідною діяльністю?

Тема 8. Принципи і методи вивчення психіки

Методологічна основа вивчення психіки: принципи детермінізму, єдності свідомості і діяльності, розвитку. Основні групи методів психології. Організаційні методи: порівняльне, лонгітюдне, комплексне дослідження.

Емпіричні методи: спостереження і самоспостереження, експеримент (лабораторний, природний, констатуючий, формуючий), психодіагностика (тести, опитування, анкети, інтерв'ю, бесіди, соціометрія), аналіз продуктів діяльності.

Методи обробки даних: кількісний (статистичний) і якісний аналіз, кореляційний і факторний аналіз.

Методи корекції: психологічне консультування, психологічна корекція, груповий тренінг і аутотренінг, психотерапія та реабілітація.

Конкретні методики психологічного дослідження. Етапи психологічного дослідження: підготовчий, власне експериментальний, кількісної обробки даних, інтерпретації отриманих даних.

Література

[1, 2, 3, 10, 11, 12; 9, 20, 40, 42, 75, 76, 79, 80]

Контрольні питання

1. Назвіть принципи вивчення психіки.
2. В чому полягає сутність спостереження?
3. Що таке експеримент?

4. Назвіть види експерименту.
5. Назвіть психодіагностичні методи дослідження психіки.
6. В чому сутність методів обробки даних?
7. В чому сутність методів корекції психіки?
8. Назвіть етапи психологічного дослідження.

2 РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Варій М. Й. Загальна психологія : підр. [для студ.вищ. навч. закл.] / М. Й. Варій –[3-є вид.]. – К. : Кондор, 2009. – 1007 с.14.
2. Варій М. Й. Психологія: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] [2-ге вид.]. - К.: Центр учбової літератури, 2009. – 288 с.
3. Васянович Г. П. Основи психології : навчальний посібник – К. : Педагогічна думка, 2012. – 114 с.
4. Гиппенрейтер Ю. Б. Введение в общую психологию: Курс лекцій / Ю. Б. Гиппенрейтер. – М. : Че Ро, 2002, 336 с.
5. Загальна психологія. Видання 3-є, перероблене та доповнене. Навч. посіб. / С. Д. Максименко. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 288 с.
6. Загальна психологія: підручник / Р. В. Павелків. – Київ. : Кондор, 2009. – 576 с.
7. Загальна психологія /За заг. ред. С. Д. Максименка. Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Вінниця : Нова Книга, 2004. – 704.с.
8. Загальна психологія. Підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В Огороднійчук. – К. : Каравела, 2009. – 464 с.
9. Корольчук М. С. Психологічне забезпечення психічного і фізичного здоров'я / М. С. Корольчук. – К. : ІНКОС, 2002. – 272 с.
10. Основи психології / За ред. О.В. Киричука, В.А.Роменця. – К, 1997.
11. Психологія: Підручник / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін.; за ред. Ю. Л Трофімова. – 2-ге вид., стереотип. – К. : Либідь, 2000. – 558 с.
12. Русинка І. Психологія : навч.посібник. – К.: Знання, 2007.

Допоміжна

1. Айзенк Г. Ю. Структура личности / Г. Ю. Айзенк. – СПб. : Ювента; М.: КСП+, 1999. – 464 с.
2. Ананьев Б. Г. Сенсорно-перцептивные характеристики индивидуального развития человека // Избранные психол. труды: В 2 т., Т.1. / Б. Г. Ананьев – М. : Педагогика, 1980. – С. 180-185.
3. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания / Б. Г. Ананьев. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1968. – 338 с.
4. Асеев В. Г. Личность и значимость побуждений / В. Г. Асеев. – М. : Прогресс; Прогресс-Академия, 1993. – 223 с.
5. Асмолов А. Г. Психология личности: Учебник / А. Г. Асмолов. – М. : Смысл, Академия, 2002. – 416 с.

6. Балл Г. А. Концепция самоактуализации личности в гуманистической психологии / Г. А. Балл. – К. ; Донецк, 1993. – 32 с.
7. Берн Э. Трансакционный анализ и психотерапия: Пер.с англ. / Э. Берн. – СПб. :Братство, 1992. – 224 с.
8. Бех І. Д. Від волі до особистості / І. Д. Бех. – К. : Україна-Віта, 1995. – 207 с.
9. Блейхер В. Б. Психологическая диагностика интеллекта и личности / В. Б. Блейхер, В. Ф. Бурлачук. – К. : Вища школа, 1978. – 144 с.
10. Бодалев А. А. Личность и общение: Избр. Тр. / А. А. Бодалев. – М. : Педагогика, 1983. – 282 с.
11. Бодалев А. А. Психология о личности / А. А. Бодалев. – М. : Изд-во МГУ, 1988. – 188 с.
12. Божович Л. И. Этапы формирования личности в онтогенезе / Л. И. Божович // Хрестоматія по возрастній психології: Уч. пособ.: Сост. Л.Н. Семенюк: Под ред. Д.И. Фельдштейна. – М. : Международная пед. академ., 1994. – С.87-97.
13. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посібник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К. : Просвіта, 2001. – 416 с.
14. Выготский Л. С. Мышление и речь / Л. С. Выготский // Собр. соч.: В 6 т. – М. : Педагогика, 1982. –Т.2. – 365 с.
15. Выготский Л. С. Память и ее развитие в детском возрасте / Л. С. Выготский // Собр. соч.:В 6 т. –М. : Педагогика, 1982. –Т. 2. – 365 с.
16. Выготский Л. С. Эмоции и их развитие в детском возрасте / Л. С. Выготский // Собр. соч.: В 6 т. - М. : Педагогика, 1982. – Т. 2. – 365 с.
17. Гамезо М. В., Домашенко И. А. Атлас по психологии / М. В. Гамезо, И. А. Домашенко. – М. : Пед. общество России, 2001. – 273 с.
18. Годфруа Ж. Что такое психология? : В 2 томах. / Ж. Годфруа; пер. с фр. – М. : Мир, 1996. – . –
 а. – Т. 1. – 1996. – 496 с.
 б. – Т. 2 – 1996. – 376 с.
19. Гуменюк О. Психологія Я- концепції / О. Гуменюк. – К. : Економічна думка, 2002. – 186 с.
20. Джеймс В. Научные основы психологии: Пер.с англ. / В. Джеймс. – СПб. : Ювента, 1902. – 370 с.
21. Жане П. Неврозы и фиксированные идеи: Пер.с франц. / П. Жане. – СПб. : Ювента, 1903. – 428 с.
22. Загальна психологія: Хрестоматія / Л. В. Долинська та ін.: Посібник. – К. : Каравела, 2008. – 640 с.
23. Занюк С. С. Психологія мотивації та емоцій / С. С. Занюк. – Луцьк: ВДУ, 1977. – 180 с.
24. Запорожец А. В. Восприятие, движение, действие / А. В. Запорожец // Избранные психологические труды: в 2 т., Т.1. – М. : Педагогика, 1986. – С. 112-153.
25. Ильин Е. П. Психология воли / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2000. – 288 с. : ил. (Серия «Мастера психологии»).

26. Ильин Е. П. Психология индивидуальных различий / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2004. – 701 с. : ил. (Серия «Мастера психологии»).
27. Ильин Е.П. Мотивы человека: теория и методы изучения / Е. П. Ильин. – К. : Вища школа, 1998. – 292 с.
28. История зарубежной психологии. 30-е годы XX века. Тексты. – / К. Р. Роджерс. – М. : Изд. МГУ, 1986. – 344 с.
29. Когнитивная психология. Учебник для вузов / Под ред. Дружинина В. Н. Ушакова Д. В. – М. : ПЕР СЗ, 2002. – 480 с.
30. Костюк Г. С. Избр.психол.труды / Г. С. Костюк. – М. : Педагогика, 1988. – 304 с.
31. Кречмер Э. Строение тела и характер / Э. Кречмер. – М. : Педагогика-Пресс, 1995. – 608 с.
32. Кулагина И. Ю. Возрастная психология: Полный жизненный цикл развития человека: Учеб.пособие для студентов высших учебных заведений / И. Ю. Кулагина, В. Н. Колюцкий. – М. : ТЦ «Сфера», 2001.
33. Лазурский А. Ф. Очерк науки о характерах / А. Ф. Лазурский. – М. : Наука, 1995. – 271 с.
34. Левин К. Теория поля в социальных науках: Пер.с англ. / К. Левин. – СПб. : Ювента, 2000. – 406 с.
35. Лейбин В. М. Фрейд, психоанализ и современная западная философия / В. М. Лейбин. – М. : Политиздат, 1990. – 397 с.
36. Леонгард К. Акцентуированные личности: Пер. с нем / К. Леонгард. – К. : Вища школа, 1989. – 375 с.
37. Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики / А. Н. Леонтьев. – М. : Просвещение, 1981. – 467 с.
38. Леонтьев А.А. Психология общения / А. А. Леонтьев. – М. : Смысл, 1977. – 372 с.
39. Лихи Томас. История современной психологии / Томас Лихи. – СПб. : Питер, 2003. – 448 с.
40. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: навчальний посібник / П. А. М'ясоїд. – К. : Вища школа, 1998. – 479 с.
41. Маслоу А. Мотивация и личность // Райгородский Д. Я. Психология личности: в 2 т. – Самара, 1999. – Т. 1. – С. 391–416.
42. Немов Р. С. Психология. Учебник для студентов высших педагогических заведений. В 3 кн. / Р. С. Немов. – М. : Просвещение: ВЛАДОС, 1998. – Кн. 2. – 608 с.
43. Обозов Н. Н. Психология межличностных отношений / Н. Н. Обозов. – К. : Либідь, 1990. – 197 с.
44. Оллпорт Г. Личность в психологии / Г. Оллпорт. – М.: КСП+; СПб. : Ювента, 1998. – 345 с.
45. Пиаже Ж. Аффективное бессознательное и когнитивное бессознательное // Вопросы психологии / Ж. Пиаже. – 1996. – № 6. – С. 125.
46. Психологический словарь / Под ред. В. П. Зинченко, Б. Г. Мещерякова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Педагогика-Пресс, 1996. – 440 с.

47. Психология личности в трудах зарубежных психологов / Сост. и общая ред. Реана А. А. – СПб. : Питер, 2000. – 320 с. (Серия «Хрестоматия по психологии»).
48. Психология личности в трудах отечественных психологов / Сост. Куликов В. В. – СПб. : Питер, 1999. – 480 с. (Серия «Хрестоматия по психологии»).
49. Психология личности и время жизни человека / Отв. ред. В. И. Ковалев. – Черновцы, С. 119–156.
50. Психология эмоций. Тексты / Под ред. Вилюнаса В. К., Гиппенрейтер Ю. Б. – М. : Изд. МГУ, 1984. – 288 с.
51. Психология. Словарь / Под ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – М. : Политиздат, 1990. – 494 с.
52. Психологічний словник / За ред. В. І. Войтка. – К. : Вища шк., 1982. – 215 с.
53. Психологія діяльності та навчальний менеджмент. Навч.-методичний посібник / за ред. В. А. Козакова. – К. : КНЕУ. – 2003. – С. 407–410.
54. Психологія особистості: Словник-довідник / За ред. П. П. Горностая. – К. : Рута, 2001. – 320 с.
55. Реан А. А. Психология изучения личности: Учебное пособие / А. А. Реан. – СПб., 1999. – 208 с.
56. Роджерс К. Р. Взгляд на психотерапию. Становление человека: Пер. с англ. / К. Р. Роджерс. – М. : Прогресс; Универс, 1994. – 480 с.
57. Столин В. В. Самосознание личности / В. В. Столин. – М. : Изд-во МГУ, 1983. – 284 с.
58. Страхов И. В. Психология характера/ И. В. Страхов. – Саратов : Изд-во СГПИ, 1978. – Т. 1. – 1996. – 496с.
59. Стреляу Я. Роль темперамента в психическом развитии / Я. Стреляу. – М. : Прогресс, 1982. – 232 с.
60. Фейдимен Дж. Теория и практика личностно-ориентированной психологии / Дж. Фейдимен. – М. : Аспект Пресс, 1996. – 432 с.
61. Фернхем А., Хейвен П. Личность и социальное поведение / А. Фернхем, П. Хейвен. – СПб. : Питер, 2001. – 368 с. (Серия «Мастера психологии»).
62. Фестингер Л. Теория когнитивного диссонанса / Л. Фестингер. – СПб. : Ювента, 1999. – 318 с.
63. Франкл В. Человек в поисках смысла / В. Франкл. – М., 1990. – 286 с.
64. Фрейд З. Введение в психоанализ: Лекции / З. Фрейд. – М. : Наука, 1991. – 456 с.
65. Фромм Э. Бегство от свободы / Э. Фром. – М.Прогресс, 1989. – 272 с.
66. Фрэнкин Р. Мотивация поведения: биологические, когнитивные и социальные аспекты / Р. Фрэнкин. – СПб. : Питер, 2003. – 651 с.
67. Холл К. С. Теории личности / К. С. Холл, Г. Линсдей. – М. : КСП+, 1977. – 720 с.
68. Хорни К. Невротическая личность нашего времени. Самоанализ / К. Хорни. – М. : Прогресс, 1993. – 480 с.
69. Хрестоматия по общей психологии. Психология мышления / Под ред. Гиппенрейтер Ю. Б., Петухова В. В. – М. : Изд. МГУ, 1981. – 400 с.

70. Хьелл Л. Теории личности / Л. Хьелл, Д. Зиглер. – СПб. : Питер, 2007. – 607 с. : (Серия «Мастера психологии»).
71. Шульц Д. П. История современной психологии / Д. П. Шульц, С. З. Шульц. – СПб. : Евразия, 1998. – 528 с.
72. Эльконин Д. Б. Избранные психологические труды / Д. Б. Эльконин – М. : педагогика, 1989. – 560 с. : ил. – (Труды д. чл. и чл.-кор. АПН СССР).
73. Эриксон Э. Г. Детство и общество / Э. Г. Эриксон. – СПб. : Ленато, Университет.книга, 1996. – 592 с.
74. Юнг К. Г. Архетип и символ / К. Г. Юнг. – М. : Ренессанс, 1991. – 304 с.
75. Kalat J. W. (2013) Introduction to Psychology (10th ed.). Belmont, CA: Wadsworth, Cengage Learning.
76. Komatsu, Lloyd K. (1994) Experimenting With The Mind. Pacific Grove, CA: Thomson Brooks/Cole.
77. LeDoux, J. (1998) The Emotional Brain: The Mysterious Underpinnings of Emotional Life. New York: Simon & Schuster.
78. Mitchell, P. & Ziegler, F. (2007) Fundamentals of Development. Hove, UK: Psychology.
79. Myers, D. G. (2010). Psychology (9th ed.). New York: Worth Publishers.
80. Gregory, R. L. (1997) Eye and Brain (5 ed.). Princeton, NJ: Princeton University Press.

3 ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

<https://pidruchniki.com/psihologiya/>

<http://www.psychology-science.com>

4 ПСИХОДІАГНОСТИЧНИЙ ПРАКТИКУМ

Дослідження вибіркості уваги

Мета дослідження: визначення рівня вибіркової уваги.

Матеріали та обладнання: тестовий бланк, олівець і секундомір.

Процедура дослідження

Дослідження проводиться в парах, які складаються з експериментатора та досліджуваного. Експериментатор зачитує досліджуваному інструкцію, видає тестовий бланк і фіксує час виконання завдання.

Інструкція досліджуваному: «Вам буде видано тестовий бланк із надрукованими в ньому в рядках буквами та словами. Відшукайте і підкресліть там слова. Намагайтеся не пропустити жодного слова і працювати швидко, оскільки час фіксується. Якщо все зрозуміло і немає запитань, тоді починаємо!»

(Дивись бланк протоколу нижче). Після тестування досліджуваний робить звіт про те, як він виконував запропоноване йому завдання.

Обробка та аналіз результатів

Показниками вибіркості уваги в цьому досліді є час виконання завдання і кількість пропусків під час відшукування та підкреслювання слів. Усього в даному тесті 25 слів: *сонце, район, новина, факт, екзамен, прокурор, теорія, хокей, трон, телевізор, пам'ять, сприймання, любов, спектакль, радість, народ, репортаж, конкурс, особистість, плавання, комедія, відчай, лабораторія, основа, психіатрія*. Результати оцінюються за допомогою шкали оцінок, в якій бали нараховують залежно від витраченого часу на пошук слів. За кожен пропуск слова віднімається по одному балу.

Бланк протоколу

Досліджуваний: _____

Експериментатор: _____

Тестовий бланк

бсонцевтргшоурайонзгуцновинахєгчафактуекекзаментроч
ягшгупрокуроргурсеабестеоріяенстджзбьамхокейтронциуршро
фіцуйлзхтелевізорболджшзхюелгшьбпамятьшогхеюжипдрашл
птслхемздсприйманняяцупендшізхьвафиапролдблюбовабфирп
лослдкнесладспектаклячсимтьбаюжоюерадістьвуфупеждлорп
тнародшмвтьлджьхегнеекуифйжрепортажждорлафивюефбь
дьконкурсзжшнаптйфячицувскапирособистістьехжеьеюбшшг
лоджепрплаванняделживанезбьтрлшшжнпркивкомедіяшлдку
йфвідчаййфрячатлджетьбюнхтьфтасенлабораторіялшдшнруугр
гшцтлросноваїїезшеремітдтмтаопрукгвмстрпсихіатріябплнст
чьйфяонтзацеьантзахтлкнноп

Таблиця 15.1 – Шкала оцінок

Час (с)	Бали	Рівень вибірковості
250 та більше	0	I низький
240—249	1	I низький
230—239	2	I низький
220—229	3	I низький
210-119	4	I низький
200—209	5	I низький
190—199	6	I низький
180-189	7	II середній
170—179	8	II середній
160—169	9	II середній
150—159	10	II середній
140—149	11	II середній
130—139	12	II середній
120—129	13	III високий
110—119	14	III високий
100—109	15	III високий
90—99	16	III високий
80—89	17	III високий
70—79	18	III високий
60-69	19	III високий
Менше 60	20	Дуже високий

Бали в запропонованій шкалі оцінок дають можливість встановити абстрактні величини якісних оцінок рівня вибірковості уваги. Коли ж у досліджуваного від 0 до 3 балів, то важливо на основі його самозвіту та спостереження експериментатора за ходом досліду з'ясувати причину слабкої вибірковості. Її можуть викликати: стан сильного емоційного збудження; зовнішні перешкоди, які призвели до фрустрації досліджуваного; приховане небажання тестуватися та інше.

У більшості даних має прояв зв'язок між результатами тестування та індивідуальним досвідом і діяльністю досліджуваного.

Вибірковість уваги піддається тренуванню. Можна запропонувати вправи, подібні до даного тесту, для її покращення.

Дуже високий рівень вибірковості уваги є одним з проявів феноменальної психічної активності людини.

Дослідження спостережливості

Мета дослідження: встановлення рівня розвитку спостережливості.

Матеріали та обладнання: два нескладних за сюжетом і кількістю деталей малюнки, однакові майже в усьому, крім заздалегідь передбачених малопомітних десяти відмінностей. Ці відмінності полягають у тому, що немає чи інакше розташовано деякі деталі на одному з малюнків порівняно з іншим.

Крім малюнків, потрібні папір для записів, ручка і секундомір.

Процедура дослідження

У дослідженні спостережливості може брати участь один досліджуваний або група за умови, що малюнки будуть достатніх для зорового сприймання розмірів і їх можна прикріплювати на дошці чи на стіні. Обидва малюнки демонструються досліджуваним одночасно протягом 60 с, тобто 1 хв.

Інструкція досліджуваному: «Вам буде показано два малюнки. Уважно роздивіться їх і знайдіть, чим вони відрізняються. Час сприймання малюнків обмежується однією хвилиною. Після команди «Стоп!» малюнки закриють, а Ви запишите на папері помічені Вами відмінності. Якщо все зрозуміло, то починаємо!»

Після демонстрування малюнків та запису знайдених відмінностей досліджуваного просять зробити звіт. Він дозволяє визначити, чи добре було видно деталі малюнків і чи задоволений досліджуваний результатами своєї спостережливості.

Обробка та аналіз результатів

Мета обробки результатів - визначення коефіцієнта спостережливості. Для цього дослідник підраховує загальну кількість названих відмінностей, від якої віднімає кількість допущених помилок, тобто вигаданих відмінностей. Отримана різниця ділиться на кількість фактично наявних відмінностей, тобто на 10.

Аналіз результатів здійснюється через зіставлення отриманого коефіцієнта спостережливості з максимально можливим, тобто з одиницею. Чим ближче коефіцієнт до 1,0, тим вищий рівень спостережливості досліджуваного. Коефіцієнт у межах 0,5-0,9 вказує на середній рівень спостережливості, менше 0,5 – спостережливість низька або слабка.

Спостережливість піддається розвитку через тренування. Можна скласти програму розвитку, підбравши спеціальні вправи для поліпшення спостережливості. Основним моментом у таких вправах є установка на відшукування якомога більшої кількості ознак предметів, явищ у ситуації короткотривалого сприймання.

Дослідження сприймання часу

Мета дослідження: визначення ступеня точності сприймання коротких проміжків часу.

Обладнання: секундомір і таблиця-протокол дослідження.

Процедура дослідження.

Дослідження сприймання часу проводиться в парі (досліджуваний та експериментатор) і передбачає десять дослідів, у кожному з яких досліджуваному пропонують визначити заданий проміжок часу без підрахунку і без використання годинника. Правильність оцінки проміжку часу експериментатор визначає за допомогою секундоміра. Проміжки часу можуть бути, наприклад, такі: 30 с, 60 с, 120 с та ін.

Інструкція досліджуваному: «Вам буде запропоновано, не

користуючись годинником і не рахуючи про себе, визначити заданий відрізок часу. Сигналом початку сприймання часу буде удар олівцем по столу, а завершення - піднімання руки чи команда «Стоп!»

У таблиці-протоколі експериментатор записує заданий для визначення відрізок часу і фактично названий досліджуваним, який той прийняв за заданий.

Відрізок часу, запропонований для оцінки, відмічається в графі С у секундах; фактичний час, також у секундах, - у графі А.

Таблиця 15.2 – Протокол дослідження сприймання коротких проміжків часу

Інтервал оцінки часу С	Фактичний час А
30 с	
60 с	
120 с	

Обробка результатів

Точність оцінки часу визначається для кожного дослідження окремо за формулою:

$$Kt = \frac{A}{C} \times 100$$

де

Kt - коефіцієнт точності оцінки часу;

A - фактичний часовий інтервал, який минув з початку оцінювання досліджуваним заданого часового відрізка;

C - часовий інтервал, запропонований для оцінки.

Аналіз результатів

Під час аналізу результатів дослідження важливо визначити, в якому співвідношенні до 100%, менше чи більше, перебувають коефіцієнти точності оцінки часу досліджуваного. Якщо в усіх дослідженнях досліджуваний має коефіцієнт більший за 100%, то часові відрізки він недооцінює. Якщо його коефіцієнти менші 100%, то часові відрізки він переоцінює. Чим ближчі коефіцієнти до 100% (наприклад, 80% - 110%), тим вища точність оцінки коротких проміжків часу.

Дослідження аналітичності мислення

Мета дослідження: визначення рівня розвитку аналітичності індуктивного мислення в умовах обмеженого часу.

Матеріали та обладнання: бланк з 15 рядами чисел, складеними за певною закономірністю (варіант VI субтесту шкали Р. Амтхауера), ручка і секундомір.

Процедура дослідження

Це дослідження експериментатор може проводити як з одним досліджуваним, так і з невеликою групою, за умови, що кожен із

досліджуваних отримає індивідуальний бланк з надрукованою таблицею рядів чисел. Слід також забезпечити цілковиту самостійність роботи.

До початку дослідження бланки належить розкласти перед учасниками тестування на добре освітленому столі текстом донизу, щоб до зачитування інструкції вони їх не розглядали і не ознайомилися з ними.

Таблиця 15.3 – Бланк рядів чисел

№	Числові ряди							
1	2	4	6	8	10	12	14	.....
2	6	9	12	15	18	21	24	.....
3	3	6	12	24	48	96	192	.....
4	4	5	8	9	12	13	16	.....
5	22	19	17	14	12	9	7	.....
6	39	38	36	33	29	24	18	.....
7	16	8	4	2	1	½	¼	.....
8	1	4	9	16	25	36	49	.....
9	21	18	16	15	12	10	9	.....
10	3	6	8	16	18	36	38	.....
11	12	7	10	5	8	3	6	.....
12	2	6	9	27	30	90	93	.....
13	8	16	9	18	11	22	15	.....
14	7	21	18	6	18	15	5	.....
15	10	6	9	18	14	17	34	.....

Інструкція досліджуваному: «На бланках, які лежать перед Вами, надруковано ряди чисел. Спробуйте встановити, за якою закономірністю складено кожен із 15 запропонованих числових рядів. Згідно з цією закономірністю продовжить кожен ряд, дописавши в ньому ще два числа. На виконання завдання відводиться 7 хв. Не затримуйтеся довго на одному ряді. Якщо не можете правильно встановити закономірність, переходьте до наступного ряду, і якщо залишиться час — знову поверніться до важкого для Вас числового ряду. Чи все Вам зрозуміло? Якщо не має запитань, переверніть тестові бланки. Починаємо!»

Через 7 хв подається команда: «Стоп! Дописуванню закінчено!»

Обробка результатів

Обробка результатів виконується за допомогою ключа-таблиці з правильними відповідями. Під час обробки результатів підраховується кількість правильно дописаних досліджуваним рядів. Якщо досліджуваний записав у якому-небудь ряді тільки одне число, хоча воно і було правильним, числовий ряд вважається недописаним.

Таблиця 15.4 – Ключ для обробки результатів завдання «Числові ряди»

Номер ряду	Продовження ряду	Номер ряду	Продовження ряду	Номер ряду	Продовження ряду
1	16; 18	6	11; 3	11	1; 4
2	27; 30	7	1/8; 1/16	12	279; 282
3	384; 768	8	64; 81	13	30; 23
4	17; 20	9	6; 4	14	15; 12
5	4; 2	10	76; 78	15	30; 33

Аналіз результатів

Рівень розвитку аналітичності мислення визначається за кількістю правильно дописаних рядів чисел.

Якщо досліджуваний дописав 14-15 рядів, то його аналітичність мислення дуже висока або відмінна; якщо 11-13 – аналітичність висока або добра; якщо 8-10 – аналітичність середня або задовільна; якщо 6-7 – аналітичність низька або погана; якщо 5 і нижче, то аналітичність дуже низька або дуже погана.

Аналітичність є важливою характеристикою мислення. Вона являє собою готовий компонент здатності теоретизувати, відшукувати причинно-наслідкові зв'язки між явищами, становить основи загальних здібностей і необхідна для успішного оволодіння різноманітними видами діяльності.

Аналітичність активно розвивається в юнацькому віці, її формуванню сприяють науки, які вивчаються у вузі: логіка, вища математика та інші. Тому можна зіставити результати тестування з успішністю з відповідних дисциплін. Інтерпретуючи результати, бажано враховувати особливості темпераменту досліджуваного, а також навички роботи з числами.

5 ДОДАТКИ

Додаток А – Контрольні завдання для самоперевірки

Заповніть пробіли

1. Психологія – це наука, яка вивчає факти, ... , та ...психіки.
2. Психіка володіє двома основними функціями: ...і ....
3. Система умовних нервових зв'язків, в основі якої лежить стійкий розподіл центрів збудження і гальмування в корі головного мозку, і яка забезпечує відносну сталість поведінки в певних умовах, І. П. Павлов називав ... ..
4. Напрямок психології, згідно якому вважається, що людина від природи здатна до самовдосконалення, називається ... . Засновники цього напрямку (..., ...та ін.) розглядають людину не як суму окремих елементів – рефлексів, пізнавальних процесів, інстинктів тощо, а як цілісність.
5. Розрізняють три рівні пам'яті: сенсорну (чи ...), ... і ... пам'ять.
6. Коефіцієнт інтелектуальності – це співвідношення між ... віком і ... віком індивіду, який виражений в ... .
7. Зайонц і його співробітники показали, що чим ... в сім'ї дітей, тим ...їх IQ.
8. Гілфорд розрізняє ... мислення, яке дозволяє знайти єдине точне рішення завдання, і ... мислення, яке спрямоване на пошук ... рішень.
9. Наші органи чуття ... у своїй здатності сприймати стимули.
10. Порог сприймання залежить від рівня ... мозку, а також від ... суб'єкта до сигналу, який перевищив ... поріг.

Чи вірно стверджувати таке?

11. З точки зору психоаналізу, сама сутність людини постійно рухає її у напрямі особистісного зростання, творчості і самодостатності, якщо тільки надзвичайні обставини оточення не завадять цьому.
12. Знання, уміння, навички набуваються людиною в процесі життя і пізнавальної діяльності.
13. Мова - засіб закріплення, фіксування результатів людського досвіду мислення, пізнання, спілкування, самопізнання та діяльності.
14. Бажання – це те, що реалізує людську потребу і виступає в якості кінцевого результату діяльності.
15. Дивергентне мислення використовується під час пошуку єдиного вірного рішення проблеми.
16. Алкоголь - стимулюючий засіб, який може бути дуже ефективним.
17. Негативні емоції з'являються найчастіше, коли у суб'єкта бракує інформації.
18. Дарвін вважав, що природа діяла як фактор відбору, який дозволяв виживати найслабкішим.
19. В основі наукового методу лежить перевірка гіпотез.
20. На думку біхевіористів, тільки поведінка, яка піддається спостереженню, може бути об'єктивно описана.

Оберіть правильну відповідь

21. Метод опитування

- а) використовує спеціально розроблені анкети;
- б) передбачає відповіді досліджуваних на конкретні питання дослідника;
- в) може бути письмовим, усним або у формі інтерв'ю.
- г) Всі відповіді вірні.

22. Сенсорна пам'ять

- а) діє на рівні рецепторів;
- б) діє менше однієї секунди;
- в) складає основу послідовних образів.
- г) Всі відповіді вірні.

23. Яка із перелічених властивостей не характеризує темперамент:

- а) лабільність;
- б) егоїстичність;
- в) екстравертованість;
- г) врівноваженість.

24. Викресліть ту здатність людини, яка не характеризує її спеціальні здібності:

- а) здатність сприймати і мислити;
- б) здатність створювати і довготривало зберігати яскраві образи;
- в) прояв естетичних почуттів у емоційному ставленні до об'єктів сприймання;
- г) прояв вольових якостей особистості у забезпеченні втілення задуму у дійсність.

25. Яка із перелічених властивостей не є специфічною для уваги?

- а) спрямованість;
- б) розподіл;
- в) константність;
- г) обсяг.

26. Рефлекси

- а) завжди вроджені;
- б) зустрічаються тільки у нижчих тварин;
- в) мають мало відношення до виживання.
- г) Всі відповіді невірні.

27. Людина – єдина істота, здатна

- а) передавати інформацію про минулі і майбутні події;
- б) користуватись знаряддям;
- в) засвоювати досвід попередніх поколінь.
- г) Всі відповіді вірні.

28. Вивченням зв'язків між нервовою системою і поведінкою займається головним чином

- а) зоопсихологія;
- б) парапсихологія;
- в) психофармакологія;
- г) психофізіологія.

29. Перша психологічна лабораторія була створена

- а) В.Вундтом;
- б) у 1732 р.;
- в) для вивчення функцій свідомості.
- г) Всі відповіді вірні.

30. Інтенсивність наших емоцій залежить головним чином

- а) від сприймання певних обставин;
- б) від рівня активного стану свідомості;
- в) від аналізу отриманих відомостей;
- г) від значення тієї потреби, з якою пов'язана емоція.

Знайдіть і викресліть неправильну відповідь

31. Специфічними ознаками людини, що відрізняють її від решти живого на землі є її:

- а) духовність;
- б) здатність до самоусвідомлення;
- в) здатність до навчання;
- г) здатність виготовляти знаряддя праці.

32. Основними структурними елементами діяльності є:

- а) уміння;
- б) звички;
- в) навички;
- г) задатки.

33. В процесі спілкування за різними критеріями розрізняють такі його види:

- а) людське і тваринне;
- б) вербальне і невербальне;
- в) міжособистісне і групове;
- г) офіційне та неофіційне.

34. В класифікації рівнів розвитку здібностей розрізняють:

- а) задатки;
- б) здібності;
- в) обдарованість;
- г) талант;
- д) геніальність.

35. Психіка людини

- а) матеріальне утворення, що існує реально;
- б) соціальна за своїм походженням;
- в) опосередкована за своєю будовою (для її функціонування необхідні своєрідні знаряддя: слово, нота, число);
- г) за способом свого функціонування включає свідоме і несвідоме.

Вкажіть, які психологічні явища описані

36. Використання наявних знань, навичок для вибору і здійснення способу дії у відповідності з поставленою метою діяльності називається ...

37. Поступове перетворення якого-небудь процесу або явища із зовнішнього

для організму у внутрішній (наприклад, з практичної дії у внутрішню психологічну властивість, здібність або дію людини) називається ...

38. Відносно стійка більш-менш усвідомлена система уявлень індивіда про себе: свої здібності, зовнішність, соціальну значимість, національну приналежність тощо, називається ...

39. Наведені нижче особливості поведінки людини характеризують її або як індивіда, або як особистість. Виділіть особливості, що відображають поведінку особистості. Обґрунтуйте свій вибір.

Старанність, гарна координація рухів, комунікабельність, низька адаптація до темряви, працьовитість, чесність, висока сенсорна чутливість, високий рівень домагань.

40. На підставі даної характеристики визначте домінуючий тип темпераменту особи К. Обґрунтуйте відповідь.

К. товариський, життєрадісний, швидко знаходить спільну мову з колегами, без утруднень пристосовується до нових умов. Легко захоплюється всім новим, але швидко може втратити до нього інтерес.